

ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Сьогодні існує об'єктивна необхідність в інтегральній методиці аналізу результатів господарської діяльності суб'єктів господарювання, що передбачає не лише отримання певного розміру прибутку, але і посилення стійкості розвитку підприємства, приросту його вартості, у тому числі з урахуванням екологічно-орієнтованих факторів.

Еколого-економічні фактори, які здійснюють прямий або непрямий вплив на господарську діяльність і результати функціонування підприємств, досі не враховуються за їх реальною вартістю, а окремі, пов'язані з потенційними витратами, не враховуються взагалі. Тому планований результат від тих або інших інвестиційних вкладень істотно відрізняється від реального, оскільки потрібні додаткові, у ряді випадків, значні коригуючі дії. Одне з важливих завдань екологічного аналізу полягає в оптимізації управлінських рішень в цій сфері з урахуванням вимог поточного і довгострокового фінансового управління підприємством.

Актуальність і важливість проведення аналізу навколишнього природного середовища проявляється в тому, що його методологія повинна активно використовуватися у визначенні раціональних форм організації соціально-економічної інформації, яка використовується в управлінні природоохоронною діяльністю.

На сьогодні між науковцями існують суперечки щодо правомірності включення природоохоронну діяльність у сферу економічного аналізу. Предмет економічного аналізу Є.В. Мішенін Є.В. визначає так: «під предметом економічного аналізу слід розуміти господарські процеси підприємства, соціально-економічну ефективність і кінцеві фінансові результати діяльності, які утворюються під дією об'єктивних і суб'єктивних факторів та відображаються через систему економічної інформації» [2, с. 21].

Дорогунцов С.І. зазначає: «Предмет природоохоронної діяльності підприємств тісно взаємопов'язаний з предметом економічного аналізу в будь-якій його інтерпретації та їх визначення не суперечать одне одному. Насправді, проведення заходів з охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів є складовою частиною виробничо-господарської діяльності підприємств, які відображаються не тільки в екологічних, але й економічних результатах. Розширення ж об'єкта аналітичних досліджень по мірі розвитку та ускладнення народногосподарського механізму – процес неминучий» [1, с. 126]. Погоджуючись з автором спільність між предметом економічного аналізу та предметом економіко-екологічного аналізу вбачаємо у вивченні причинно-наслідкових зв'язків, внаслідок взаємодії екологічних та економічних процесів у ході виробничо-господарської діяльності підприємств. У широкому ж розумінні під предметом економіко-екологічного аналізу слід вважати кількісні та якісні сторони процесів і явищ у сфері взаємодії суспільства та природи в умовах визначеності місця й часу.

Предмет економіко-екологічного аналізу розкривається через його об'єкти: стан природного середовища → природні та інші ресурси → виробництво (виконання робіт, надання послуг) та інша діяльність → продукція (роботи, послуги) → фінансові результати → природні та інші ресурси → стан природного середовища.

Отже, ключовим у трактуванні предмету економіко-екологічного аналізу є виробничо-господарська діяльність підприємств з усіма її складовими та причинно-наслідковими зв'язками між ними. Виробничо-господарська діяльність сучасних підприємств характеризується, виключно, складною системою постійно діючих взаємопов'язаних економічних, виробничо-технологічних, соціальних та екологічних процесів.

Виробничо-технологічні процеси базуються на використанні специфічних стадій функціональних процесів, пов'язаних зі створенням продукції з тими чи іншими споживчими властивостями. Економічні процеси регулюють увесь виробничий процес і відображаються у його вартості. Саме вартість виступає тим стержнем, навколо якого обертаються різні складові мікро-, мезо- та макроекономічного розвитку. Більше того, виробничо-технологічні, соціальні і екологічні процеси прямо або частково включені в систему економічних (вартісних) характеристик розвитку підприємств, а інформація, яка стосується економічних процесів передається у вартісному вираженні через систему економічних і фінансових показників. Соціальні процеси спрямовані на створення і забезпечення соціально прийнятних умов трудової діяльності, які водночас обумовлені економічними і технологічними процесами.

Під економіко-екологічним аналізом розуміємо процес дослідження результатів природоохоронної діяльності підприємств під дією об'єктивних та суб'єктивних економічних, екологічних та соціальних факторів; наукове обґрунтування екологічних норм та нормативів; виявлення причин позитивних та негативних тенденцій розвитку навколишнього природного середовища, з'ясування факторів, що їх зумовили та кількісне вимірювання їх впливу; комплексне виявлення внутрішніх невикористаних резервів підвищення ефективності природоохоронної діяльності і покращення стану навколишнього природного середовища та вироблення науково-обґрунтованих управлінських рішень.

Мета економіко-екологічного аналізу передусім залежить від інтересів внутрішніх та зовнішніх користувачів інформації. Основні цілі аналізу вбачаються у дослідженні особливостей процесу природокористування підприємств з позицій підвищення їх еколого-економічної безпеки і стійкості. Крім того, важливо оцінити вплив еколого-економічних процесів на фінансові перспективи розвитку підприємств і організацій. Тобто, метою економіко-екологічного аналізу є вивчення причинно-наслідкових зв'язків, які завдають шкоди природному середовищу, та формування необхідних управлінських рішень.

До завдань економіко-екологічного аналізу відносимо наступні:

комплексна оцінка впливу лісозаготівельної та лісовідтворювальної діяльності на стан навколишнього природного середовища;

аналіз і оцінка природоохоронних заходів щодо збереження лісових ресурсів;

аналіз ефективності капітальних природоохоронних витрат підприємства і необоротних активів;

аналіз ефективності поточних природоохоронних витрат підприємства;

оцінка ефективності ресурсозберігаючих технологій;

аналіз фінансових результатів природоохоронної діяльності і ефективності раціонального природокористування;

інформаційне забезпечення управлінського персоналу підприємства та інших користувачів;

аналіз і прогнозування еколого-економічного ризику і якості управлінських рішень, пов'язаних з процесами природокористування, освоєння ресурсозберігаючих технологій і виробництв з утилізації та переробки відходів;

оцінка ефективності екологічного оподаткування і інших зобов'язань природоохоронного характеру;

моделювання і прогнозування еколого-економічних процесів і оцінка їх впливу на перспективний стійкий розвиток.

Базою інформаційного забезпечення еколого-екологічного аналізу є дані первинних документів, операцій, що стосуються стану процесів природокористування на підприємстві. Останні дозволяють широке використання природоохоронних індикаторів, орієнтованих на натуральні та умовно-натуральні показники.

Завдання аналізу відновлення лісових ресурсів передбачає: оцінювання реальності планів лісового господарства, ступеня їх виконання і впливу на обсяги відновлення лісів; оцінювання рівня ефективності використання лісових ресурсів; виявлення резервів економії лісових ресурсів і розробка конкретних заходів з їх використання.

Застосування економіко-екологічного аналізу на підприємствах лісового господарства дозволить: визначати, планувати, нормувати, контролювати й аналізувати природоохоронні витрати підприємства та визначати обсяги відтворення та лісозаготівель; створити умови для порівняння основної та природоохоронної діяльності при їх оцінці та стимулюванні; вивчати фінансові результати від природоохоронної діяльності і визначати їх вплив на ефективність підприємства та ціну продукції в основних видах діяльності, які найбільше забруднюють навколишнє природне середовище; визначити ефективність природоохоронної діяльності та витрат на неї, а також оцінити економічний збиток, що завдає суспільству забруднення навколишнього природного середовища; оцінити вплив природоохоронної діяльності та витрат на неї на формування кінцевих показників господарської діяльності підприємства.

Список літератури:

1. Дорогунцов С.І. Екосередовище і сучасність: монографія. / С.І. Дорогунцов та ін. – К., 2007. – 584 с.

2. Мішенін Є.В. Еколого-економічні проблеми природокористування у лісовому комплексі / Є.В. Мішенін; за ред. д-ра екон. наук, акад. УЕАН Я.В. Ковалю. – Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1998. – 272 с.

Відомості про автора: Шавурська Олена В'ячеславівна

Наукове звання: кандидат економічних наук

Місце роботи: викладач Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ

Наукові інтереси: проблеми бухгалтерського обліку та контролю лісових ресурсів, стійкий розвиток.

E-mail: shavurska3005@gmail.com.